

KULTŪRA

MENAS ✠ LITERATŪRA ✠ MOKSLAS

Švarus, spindintis, lengvas

Ginčai ir diskusijos, kurios buvo kilusios tarp dviejų stovyklų – Vyčio-raitelio paminklo ir bunkerio-kalnelio šalininkų – ko gero, visiškai normali demokratinės valstybės piliečių jausmų ir estetinio skonio išraiška. Juk negali būti nei vienodo skonio, nei meninio supratimo. (Nors dailės istorijos pamokų mokyklose verkiant reikėtų, kaip ir filosofijos, kad jaunieji piliečiai sąmoningai skirtų kičą ir pseudofilosofiją nuo tikrųjų disciplinų).

Tiesą pasakius, man atrodė, kad išeitis yra ne vienas kuris iš šių minėtų projektų, o kažkas iš jų abiejų. Kažkas tarp jų abiejų. Kad jie abu puikiausiai galėtų egzistuoti, bet galbūt kitur, nebūtinai Lukiškių aikštėje. Kad šiai aikštei reikia kažko švaraus, skaidraus, spindinčio, lengvo. Galbūt – mažo ir trapaus. Gal net kiek juokingo. Juk iš esmės mūsų Nepriklausomybė tokia mažutė ir trapi, palyginus su tūkstantmetėmis kultūromis ir ne vieną amžių skaičiuojančiomis valstybėmis!.. Kodėl mums reikia bijoti savo trapumo ir laikinumo? Savo – galbūt – juokingumo?.. Ar ne dėl to, kad norime išsokti aukščiau bambos, ir esame tokie kompleksuoti?..

Beje, Žaliojo tilto skulptūrų man nė kiek negaila. Tų masyvių, slegiančių griozdų. To klaikaus socrealistinio meno pavyzdžių, kuriuos kai kas bandė ginti kaip meninį paveldą, nors tai visiškai tokios pat stilistikos kūriniai, kaip leninai ir kapsukai, todėl ir jų vieta ten, kur jie dabar išdidžiai spokso į lankytojus – zoologijos sode. Atsiprašau – Grūto parke. Žaliasis tiltas pagaliau nuo jų apsisalė – ir tai istoriškai teisinga, nes nuo pat tilto pastatymo dienos (o tai įvyko, jei neklustu, VI amžiuje) ant jo nebuvo jokių statulų ir niekas jų ten neplanavo. Taigi gerbkime VI a. meistrus ir jų kūrinius.

Kita vertus, man patinka ir „Krantinės arka“, V. Urbonavičiaus kūrinys; negaliu suprasti, kodėl reikėtų piktintis tuo gražiai aprūdijusiu vamzdžiu, juk tos aksominės rūdys ir vamzdžio linkis taip savotiškai įsirežia į savim patenkintą ir eklektišką krantinės pastatų peizažą!.. Bet... „estetai“ užriko visa gerkle. Jiems – negražu!.. Tarsi jau XX a. pradžioje nebūtų buvę nei rusų avangardo, nei ekspresionizmo, nei abstrakčiojo meno, nei amerikiečių minimalizmo, viso to, kas jau yra meno istorija...

Visiškai nepikta, kad žmogus savo kieme gali pasistatyti tai, kas jam gražu – gipsinį gandra, medinį balvonėlį, angelą ar puodą, bet kai pamatai miesto centre paminklą, pastatytą kagėbistų nužudytam kunigui atminti, iš sarmatos norisi užsidengti akis. Geriau nebūtų jokio paminklo, nei toks. Ir jokia paguoda, kad jis pastatytas už suaukotus pinigus ar labdaringai – tai dar blogiau.

Tokiais atvejais visada pagalvoju, kad, būdami sovietijoje, daug ką negrižtamai praradome iš to, kas vadinama estetikos pajutimu, konceptualiuoju mąstymu, idėjos išgryninimu. Lenda į viešąsias erdves patetiškas natūralizmas, ir nors tu ką.

O juk visa tai, kas tikra ir nuostabu, gimsta tarsi iš nieko. Iš vėjo, iš šviesos, iš sapno. Ne iš kančių sugalvoti kažką naujo ir nepaprasto ir tuo parblokšti kitus. Nes nieko sugalvoti jau nebeįmanoma. Ir nebereikia. Gal, kai tai suprasime, tapsime ne tik pakantesni, bet ir iš tiesų kūrybingesni.

Žirgelis Lukiškių aikštėje. 2018 m. kovo 27 d.
Jono Vaiškūno nuotr.

Renata Šerelytė

LIŪDESYS

*Pro pageltusį lempos lavoną
Skrenda sapnas ir meta ant kranto
Mano sielą – į debesio foną,
Kaip paveiksle kažkokio Rembrandto.*

*Liūdesys iš tamsos išsilaužia
Ir sukausto man plaukus ir burną,
Kaip vidunaktis gėstantį laužą,
Kaip žiedai sidabrinį Saturną.*

*O naktis nejudėdama bijo,
Kad nuo smūgio numirt nereikėtų,
Nes iškėlė ugnies kalaviją
Horizonte auksinę kometa.*

*Tyliai gieda liūdėjimo rūmuos
Seno ilgesio jaunos undinės,
Ir srovena giesmės nemarumas,
Ir esu kaip žvaigždė begalinis.*

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

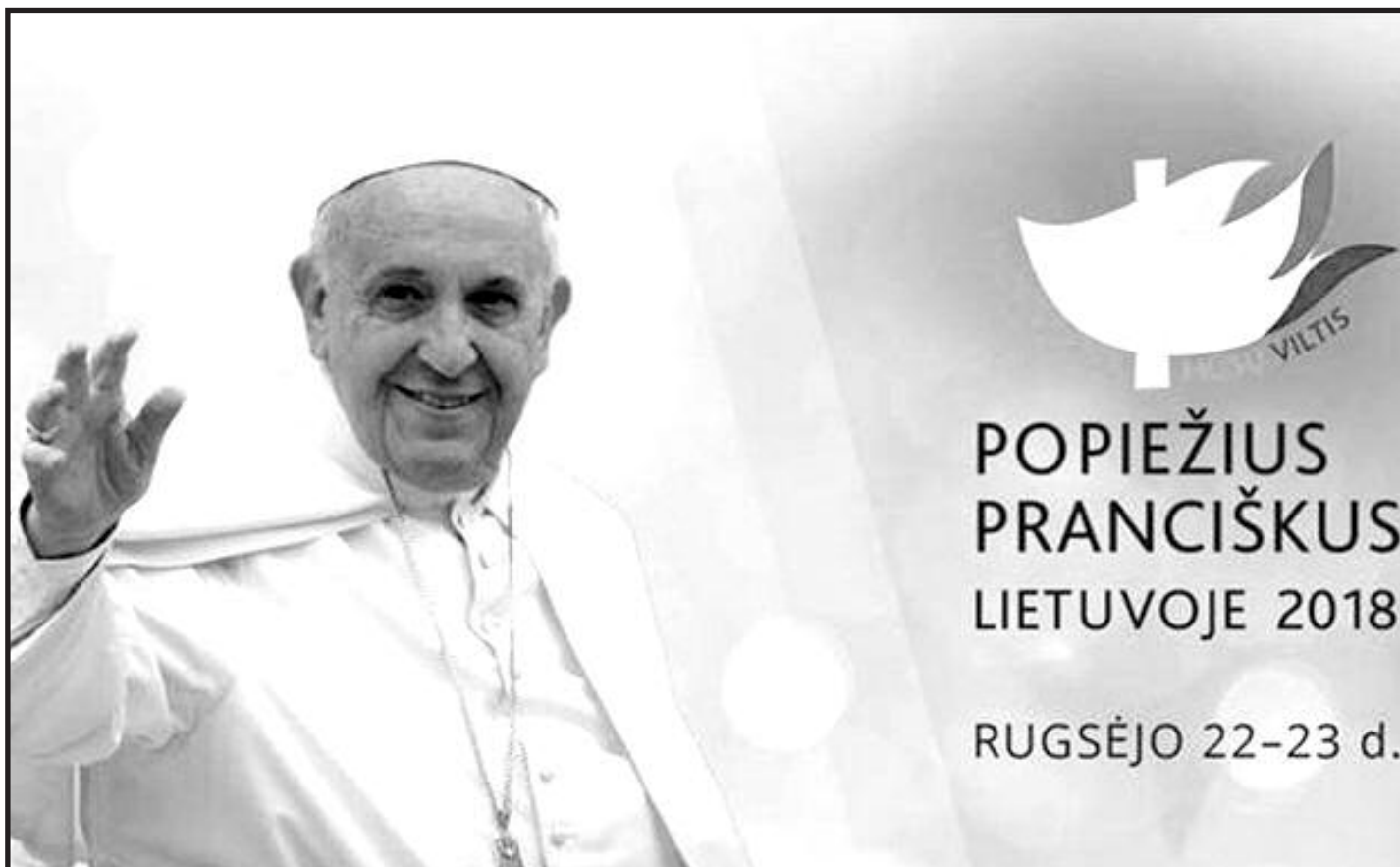

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Švarus, spindintis, lengvas • **2-as psl. Kaip pasirengti popiežiaus Pranciškaus vizitui Lietuvoje/ „Kitoks Pranciškus“** – pokalbių knyga apie popiežių • **3-as psl. Almis Grybauskas.** „Kur tu sielyte patylom išsiruošei...“ • **4-as psl. Virginija Paplauskienė.** Gera muzika – tai auksas • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Dar viena meno mecenatės Beatričės Kleizaitės-Vasaris dovana Marijampolei • **6-as psl. Astrida Petraitytė.** Mecenatystės motyvas Valdovų rūmų festivalyje • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Vilnius skaito! / **Kultūros kronika** • **8-as psl. Romualdas Kriaučiūnas.** „Ant tėvelio dvaro sakalai krypavo...“

Kitame numeryje: Pirmoji virtuali lietuvių kalbos viktorina* Rašytojas ir mokslininkas Juozas Tininis

Kaip pasirengti popiežiaus Pranciškaus vizitui Lietuvoje

Jau skelbta, kad 2018 m. rugsėjo 22–23 d. popiežius Pranciškus aplankys Lietuvą, o po to vyks į Latviją ir Estiją. Pirmasis popiežius, pirmą kartą atvykęs Lietuvą, Jonas Paulius II lankėsi 1993 m. rugsėjo mėn.

Popiežiaus vizitas – istorinis įvykis ne tik krikščionių, bet ir visos šalies gyvenime. Visi geros valios žmonės kviečiami rengtis sutikti popiežių Pranciškų Lietuvoje. Popiežiaus vizito šūkis „Kristus Jėzus – mūsų viltis“ kviečia žmones su krikščioniška viltimi kreipti žvilgsnius į ateitį. „Kristaus vietininko apsilankymas yra tikėjimo, vilties ir naujos pradžios ženklas. Tai raginimas nusimesti nusivylimo jungą ir vėl naujai pažvelgti į ateitį, semtis įkvėpimo ir drąsos, vilties, kad gyvenimas turi prasmę. Popiežiaus Pranciškaus atvykimas – tai puiki proga vėl prisiminti, kad esame Visuotinės Kristaus Bažnyčios nariai, tikėjimo broliai bei seserys, pašaukti į vienybę ir bendrystę vieni su kitais ir su Dievu”.

Popiežiaus vizitas – tai taip pat laikas įvertinti Jono Pauliaus II Lietuvoje išsakytus paraginimus: daugiau dėmesio skirti tautos socialiniams reikams; netapti sistema taisyklių, nepakankamai išsąkniusių vertybėse; įgyvendinti naująją evangelizaciją dviem pastoracinio darbo kryptimis – atnaujinant kunigiją ir rengiant pasauliečius bei plečiant jų apaštalavimą.

Lietuvos vyskupai siūlo gaires, kurios apima penkis pasirengimo žingsnius: pažinti, melstis, bendrauti, dalyvauti ir gyventi tuo, ką išgirs popiežiaus apsilankymo metu.

Gaires sudaro konkretūs pasiūlymai tikintiesiems ir visiems geros valios žmonėms. Pavyzdžiui, skiltyje „**Pažink**“ patariama perskaityti bent vieną Evangeliją, bent vieną popiežiaus Pranciškaus dokumentą ar knygą arba leisti į piligrimystę šv. Jono Pauliaus II keliais Lietuvoje, gilinantį jį jo tuomet sakytas kalbas.

Žmonės kviečiami **melstis** už popiežių Pranciškų ir jo maldos intencijomis, kurios skelbiamos kiekvieną mėnesį. Siūloma surinkti maldos intencijas iš savo aplinkos žmonių, kurie negalės dalyvauti šv. Mišiose su popiežiumi, jomis melstis prieš popiežiaus apsilankymą ir šv. Mišių su Šventuoju Tėvu metu.

Žingsniu „**Bendrauk**“ visi geros valios žmonės kviečiami susiburti į grupes ir ruošti popiežiaus vizitui – ne tik aptarti jo tekstus, aktualias temas, kuriomis kalba popiežius, bet ir kasdien drauge daryti gailęstingumo darbus. Žmonės kviečiami savo ben-

druomenėse surengti filmo apie popiežių Pranciškų peržiūrą ir diskusiją.

Žingsnis „**Dalyvauk**“ kviečia gyvai susitikti su popiežiumi Pranciškumi Vilniuje ir Kaune rugsėjo 22–23 dienomis ir išgirsti, ką Šventasis Tėvas nori pasakyti Lietuvos žmonėms.

Paskutinis žingsnis „**Gyvenk**“ kviečia dar kartą perskaityti Šventojo Tėvo pasakytas kalbas ir į jas įsigilinti, permąstyti, kas buvo patirta, aptarti su savo bendruomene, stengtis jo paraginimus pritaikyti savo gyvenime, padėti skleisti Gerąjį Naujienai.

Pasirengti vizitui – tai pasiruošti susitikti su popiežiumi Pranciškumi, „išgirsti jo žodžius ir dėtis juos į širdį, kad jo apsilankymas būtų atnaujinto gyvenimo Kristuje paskata ir pradžia, o ne pabaiga”, – teigiama pasirengimo gairėse. Visi kviečiami

kūrybingai prisidėti pagal galimybes prie vizito rengimo asmeniškai ar bendruomeniškai tiek vyskupijose, tiek parapijose.

Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas, kalbėdamas apie popiežiaus Pranciškaus vizitą Lietuvoje, pabrėžė, kad tai puiki proga stiprinti sielovadą ir evangelizaciją parapijose. Nors laukia nemaži pasirengimo darbų iššūkiai, tačiau tai galimybė atnaujinti tikėjimą. Laikotarpis, kai laukiama popiežiaus apsilankymo, – gera galimybė iš naujo visuomenei kalbėti apie popiežiaus instituciją, Lietuvos ir Šventojo Sosto santykius, popiežiaus katechezes. Siūloma ne tik parapijoje, bet ir bibliotekose, bendruomenių namuose organizuoti popiežiaus Pranciškaus knygų, dokumentų aptarimus.

Lietuvos Vyskupų Konferencija sudarė Pasirengimo popiežiaus vizitui komitetą, kurio generaliniu sekretoriumi išrinko br. kun. Saulių Rumšą OP. Kun. Kęstutis Palikša išrinktas šio vizito liturginių ceremonijų koordinatoriumi.

Muzikos kūrėjai kviečiami dalyvauti jaunimo giesmės, skirtos popiežiaus Pranciškaus atvykimui į Lietuvą, konkurse. Dalyviams reikia sukurti giesmę, atitinkančią vizito šūkį „Kristus Jėzus – mūsų viltis” (1 Tim 1,1).

Per dvi vizito Lietuvoje dienas Šventasis Tėvas melsis Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos, Gailėstingumo Motinos, koplyčioje, aplankys buvusį KGB kalėjimą, prisimins okupacijų aukas. Popiežius susitiks su prezidentu ir žmonėmis, susirinkusiais S. Daukanto aikštėje. Skirs laiko susitikti su kunigais, vienuoliais ir vienuolėmis, seminaristais.

Lietuvos vyskupų konferencija priėmė sprendimą, kad, ruošiantis popiežiaus Pranciškaus vizitui, šv. Mišiose sekmadieniais būtų kalbama malda:

„Melskime už mūsų Šventąjį Tėvą Pranciškų, kad Viešpats Dievas, išrinkęs jį vyriausiuoju vyskupu, saugotų jį sveiką ir tvirtą savo Bažnyčiai – šventajai Dievo tautai valdyti, o mums, jo atvykimo belaukiantiems, padėtų deramai pasiruošti ir išgirsti jo nešamą evangelinę tikėjimo, vilties ir meilės žinią”.

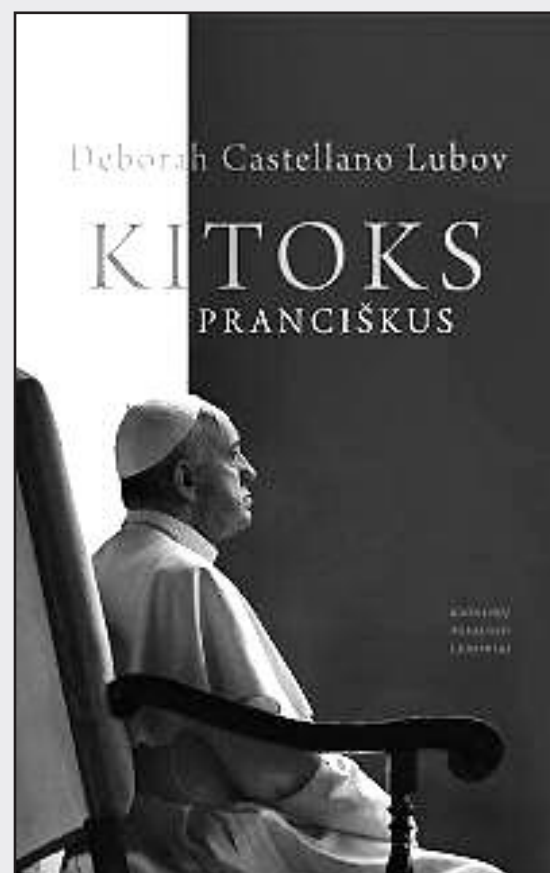
Daugiau informacijos apie pasirengimą popiežiaus vizitui Lietuvoje galima rasti svetainėje www.popieziausvizitas.lt

Parengė G. M.

„Kitoks Pranciškus” – nauja pokalbių knyga apie popiežių

„Katalikų pasaulio leidiniai” išleido naują Deborah Castellano Lubov knygą „Kitoks Pranciškus”. Tai keturiolikos pokalbių su popiežiaus giminačiais, bičiuliais, bendražygiais iš Romos kurijos ir skirtingų kontinentų rinkinys, piešiantis ryškų Šventojo Tėvo portretą ir aptariantis popiežiaus Pranciškaus pasauliui keliamus klausimus. Knygoje pateikiamas ir išskirtinis popiežiaus sesers Marijos Elenos Bergoglio interviu, kuriame ji šiltai pasakoja apie popiežiaus vaikystę, jaunystę, santykius su artimaisiais.

Visus, laukiančius atvykstančio Šventojo Tėvo bei besiruošiančius Jo vizitui, raginame kuo geriau susipažinti su popiežiaus asmenybe, suprasti, kur link jis siekia atkreipti viso pasaulio dėmesį, skaitant jo išleistus dokumentus bei kitas knygas apie jo veiklą.

ALMIS GRYBAUSKAS

„KUR TU SIELYTE PATYLOM IŠSIRUOŠEI...”

Almis Grybauskas – šių metų Poezijos pavasario laureatas, šį vardą pelnęs už eilėraščių rinktinę „Toli blizga”

Almis Grybauskas (g. 1947) – poetas ir vertėjas, 2007 m. Jotvingių premijos laureatas (už eilėraščių rinktinę „Apžvalgos spiralė”). 2000 m. gavo PEN klubo diplomą už geriausią metų vertimą į lietuvių kalbą – J. Hašeko „Šveiką”. Praėjusio amžiaus aštuntame dešimtmetyje A. Grybauskas buvo vertinamas kaip vienas ryškiausių jaunų poetų. Išleido rinkinius „Spalvoti nuotaikų žibintai” (1976), „Bandymai apkabinti” (1978), „Atklydimai” (1983), „Žuvys” (2007), rinktinės su naujais eilėraščiais „Mugė” (1988), „Apžvalgos spiralė” (2006). Iš čekų, lenkų, ukrainiečių, slovākų, vokiečių kalbų yra išvertęs 22 knygas: Jaroslavą Hašeką, Milaną Kunderą, Václavą Havelą, Gustavą Meyrinką. A. Grybausko poezijai būdingas gyvas reagavimas į gyvenimo reiškinius, natūrali visuomeniška laikysena, šerpetota poetinė kalba, gaivūs dabarties ir istorijos apmąstymai.

VOKIŠKAJAM „METŲ” VERTIMUI IŠĖJUS

Prūsiškoji pilka – ne tokia ji sunki kaip manoma
Ir kraštovaizdžio gilumoj kažkas lyg lėtai bet skleidžiasi
Pakylėti aukščiau kaip norėtų garbusis pastorius
Linkui dangiškos tolumoj visiems praviros žydrinės
Sunkiai sektųs – žmonių gramzdintų figūros
Stogai šiaudiniai lėkšti – kur čerpių sveikas raudonis?
Kur plytų netikras auksas?

Tarpu žmonių aure pamišęs varnų medžiotojas!
Plyšta vamzdis Trobas sukiužusias liepsnos glemžia
Ir iškreipti veidai! Siaubas o kartu džiaugsmas
Kai šoky ugnies ekstatiškam keičias viskas ir mainosi

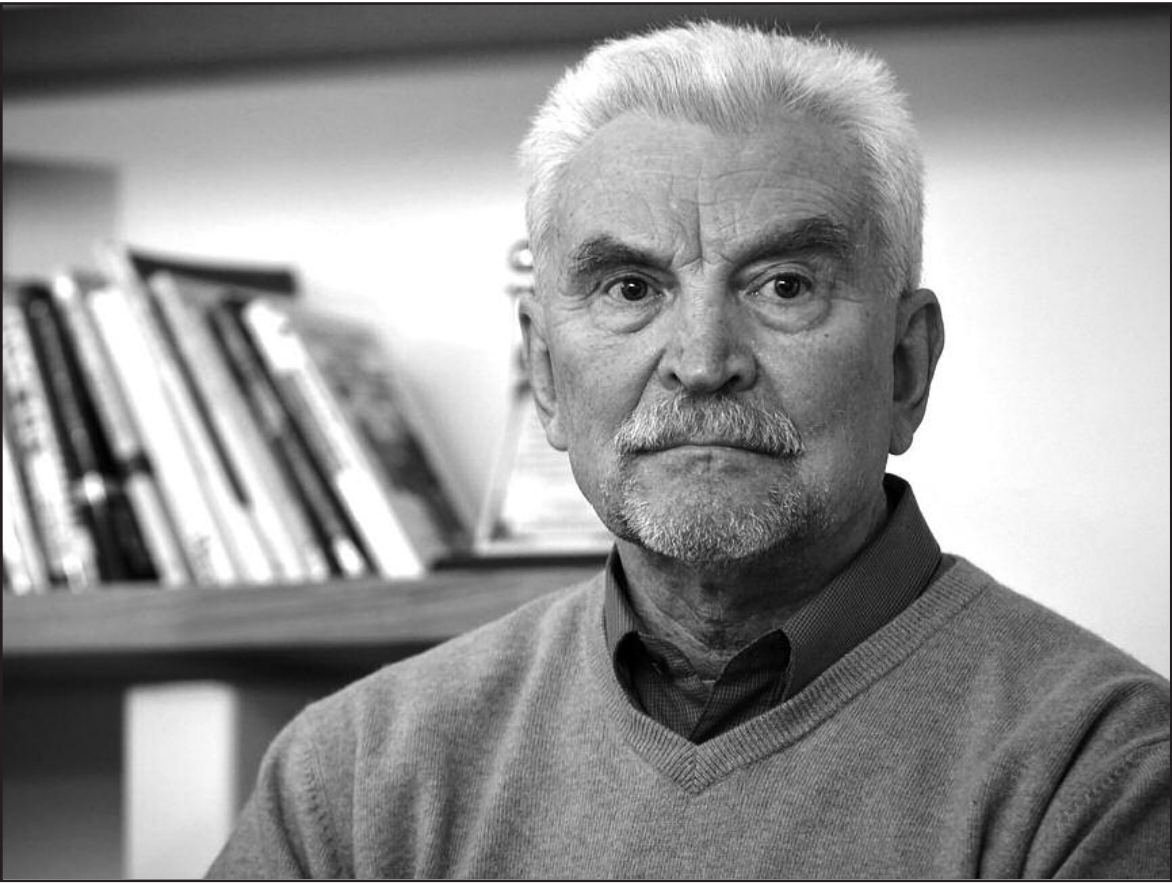
Arba – kloja žemę sniegai Saulė raudona lupasi
Vienišas toks kranklys ir žmogus po juo mažas
Pieter Bruegel

SELAI PAKLYDĖLEI

Kur tu sielyte patyloom išsiruošei
Į kokį animula leidies vieškelį
Ir kur dainelės linksmos dingo vagula?
Ten slibinas Vižūnas apačioje Saugokis!

Ar ne geriau mums baltų namuose
Tuos mistiškuose Virzos Straumenyse
Kur dvasios protėvių visuos kampuos?
Ledų diena ir baladojas Juodas blandula!

Tu kaip vėlė poetiškai pašauto
kareivio iš radauskiškos tvirtovės
kuri jokių dievų neradus
nedrįsta grįžt

Poetas, Poezijos pavasario laureatas Almis Grybauskas

LOŠĖJO LAIMĖ (operos apmatai)

TRYS ČIRVOS DZŪKĖS

Kai aš gulėjau pas plačiadugnes
karštai dervuotas dangaus gilybėj...
Kaip krito korta! Šarbas akių!
Karalina!

Gerklos butelkų plačiai atvertos
pritartų meiliai – medus ir kraujas!
Taip Varėnoje vis iš eilės
dvidešimt vienas dvidešimt vienas...

Kai iš Merkinės laivę smarki
srovė rovė
šūviai muškietų kaktos akmens
bovijo smertį glėbiant Katriną

jokeriai trys gelsvas pušnis raitė rinkoj
Kur nujautimas – tūzas iškris? Ar verta?
Nes gili naktis Alytuj
ilgi peiliai...

Paskubomis muilą išnešt sviedus kozirius
Su pazarais irklus užgult užlaužus...
Ne sidabru gyvu plakės žuvis – širdis daužės
Ir vis dėlto – tu su manim Marcalina!

CEZARĖJA

Yra miestų kuriuos – kol Didysis Žaidimas vyksta –
tyvyro aura džiugi ir bulvarai miniom patvinę

Gal galėtum tenai nusikėlęs tapti
pačiu savim - uždaru svajotoju kuriam tiesą sakant
nedaug kas šiam pasauly rūpi

Kaip į stovintį vandenį savon omėn žvelgiant
Išplaukia ženklai žiūrėk ir išnyra nuorodos

Nebereikia būt atkariu laimėtoju
Gali leist sau pralošt vieną kitą partiją

Netgi galėtum gal – kodėl ne – kitiems
pabūt pagalbininku ar bent kelio šviesuliu

Tokias tat mintis žadina Cezarėja –
tolimas pažadas galimo išsipildymo

Bet ne kiekvienas galių įgimtų tur šviesti
O karalystėj palaida bala Ir dvasioj nuosmukis

APSILANKYMAS GIMTINĖJ

Dar žingsniai keli ir pro krūmų šakas –
namai! Po langais darželis Ir piliarožė
apsuptoj pily seka pasakas

Genovaitės šilkai... Stotingas karalius
pomelsviais šarvais
teisingumą vykdo... Princas – turbūt aš?
Bet ne visai tikras

Glaudžiasi prie stirnos...
Paveiksle ar knygoj būta daug jėgos Na gal ne jėgos –
vengiu žodžio „dvasios” – bet gyvos varos
atveriančios formas

Grumias po žeme – taip tada girdėdavau –
nartūs milžinai Vartosi kampuoti
nebylių pavidalai

O aplink – myriopi sukietėjęs laikas Tūžmas
Ir didžiojoj sienoj viepias iškabintos
kaukės Leviatano

Augant ir aplink sienos ūgteli Seka įkandin
lipnūs šešėliniai Tęsiasi klampinantys
klausimynai

Kol gyvenimo vidury ir staiga – giria! Nė takų
Trobelė tik glūdumo
ir patamsy klystžvakės

Nors kaip Dantė rašyk – Kely
esi mano siela! Atgal jau negrįši Nėr tau
ir nebus Vita Nuova

Gera muzika – tai auksas

Virginija Paplauskienė

Maironio lietuvių literatūros muziejuje rengiami rašytojų kūrybos vakarai, knygų sutiktuvsės, tačiau balandžio 14 dieną Kauno miesto šviesuomenė ir svečiai buvo pakviesti į muzikinę premjerą. Maironio svetainėje pirmą kartą skambėjo žymaus vargonininko, religinės muzikos kūrėjo, improvizuotojo, vargonų meistro Pranciškaus Beinario (1921–2007) fortepijonui sukurta muzika. Šis vardas plačiai žinomas Lietuvoje, tačiau net ir artimiausi giminaičiai nežinojo apie jo sukurtus opusus fortepijonui. Kūrinių natos buvo perduotos profesionaliam muzikui Andriui Vasiliauskiui su prašymu prikelti jas gyvenimui. Po daugelio metų pastarojo iniciatyva ir buvo surengtas muzikos šviesuolio P. Beinario atminimo vakaras.

A Vasiliauskas virtuoziškai atliko jam maestro patikėtus kūrinius: „Tribalsė invencija“, „Fuga“, „Variacijos“ ir „Sonata“. Muzikinę programą papildė P. Beinario artimieji: Kauno Valstybinio teatro solistas Martynas Beinaris su žmona Skaiste, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorius Robertas Beinaris. Maestro sūnus Arnoldas ne tik entuziastingai, emociškai kalbėjo apie savo tėvą, dalijosi prisiminimais, bet ir skaitė ištraukas iš jo laiškų ir dienoraštinų užrašų.

P. Beinaris gimė 1921 metais, spalio 1 d. Tauragės apskrityje, Eržvilko valsčiuje, Sarapiniškių kaime. Tėvas garsėjo kriaučiaus amatu, o gražiabalsė motina augino ketvertą vaikų: sūnų Joną, dukras Zuzaną ir Valeriją bei pagranduką Prancišką. Vaikai paveldėjo iš mamos tobulą klausą, tad tiek vyresnėlis, tiek jaunėlis žengė muzikų keliais. Jonas vargonavimo meno mo-

Dainuoja Martynas Beinaris, akompanuoja S. Beinarienė

grįžo į tėviškę ir vargonavo bažnyčioje. Po karo tęsė mokslus Kauno muzikos mokykloje, kurią su pagyrimu baigė. Šioje mokykloje anuomet dėstė žymūs profesoriai, profesionalūs dėstytojai: profesorius J. Gruodis, A. Sodeika, Z. Naujalytė, N. Martikonis, A. Račiūnas ir kt. Jauną studentą kartkartėmis kviesdavo pagroti į Katedrą, o nuo 1948 m. gegužės pirmos dienos jis oficialiai perėmė vargonininko pareigas.

Gūdžiais sovietiniais metais, kai buvo suniokota ir uždaryta dauguma vienuolynų ir bažnyčių, Kauno arkikatedra tapo savotišku religiniu centru. Čia P. Beinaris subūrė stiprų profesionalų chorą. Tai buvo daugiau nei balso charizma apdovanoti žmonės – tai buvo žmonės, mylintys Dievą, Tėvynę ir artimą, tai buvo žmonės, trokštantys išsivaduoti iš sovietinės priespaudos, siekiantys laisvės. Toks buvo ir jų vadovas P. Beinaris. Jis ieškojo ir pats kūrė širdį virpinančias jautriausias giesmes. Anuomet tarp choristų buvo būsimasis vyskupas Juozas Preikšas, kunigai

Antanas Žukauskas, Kleopas Jakaitis ir daugelis kitų, vėliau tapusių žymiais dainininkais. P. Beinariui likimas atsiuntė ypatingą žmogų – artimą, jį atjauniantį ir suprantantį žmogų Danguolę Ste-

faniją Bereckaitę. Likimo buvo apdovanota įstabiu balsu, ją švelniai praminė Katedros lakštingala. Jauniesiems susituokus, Danguolė paskyrė gyvenimą šeimai: vyrui tapo mūza, įkvėpėja, drauge, patarėja; vaikams – rūpestinga ir mylinti mama. Danguolės ir Pranciškaus Beinarių šeima išaugino penkis vaikus: Robertą, Arnoldą, Aretą, Danguolę ir Prancišką. Trys iš jų – Arnoldas (birbynininkas), Areta (pianistė) ir Danguolė (chorvedė-vargonininkė) – seka tėvų pėdomis, o taip pat ir anūkų būrys pašventė gyvenimą muzikai, menui: Robertas – obojininkas, Karolina ir Klementina – smuikininkės.

P. Beinaris, pasižymėjęs mokytojo talentu, paliko ryškius pėdsakus daugelio choristų širdyje, ne tik ugdė jų muzikinę pajautą, bet ir formavo stiprius charakterius. Nuolat pabrėždavo, kad tik sunkiu darbu galima pasiekti puikius rezultatus. Jis sakdavo, kad „choristas, kaip alpinistas, nepaisydamas sunkumų, turi lipti aukštyn.“ Su didžiausia atida rinko repertuarą, siekdamas, kad tais gūdžiais laikais giesmė suvirpintų, sujaudintų širdies gelmes. Choras giedojo ne tik J. Naujalia, Č. Sasnausko ir kitų lietuvių kompozitorių, bet ir užsienio klasikų – Haydno, Hendelio, Mozarto, Bethoveno, Schuberto, Dvoržako, Palestrinos ir kitų kūrinius bei šv. Mišias. Sūnus Arnoldas pasakojo, kad anais, sovietiniais laikais, kai Lietuvoje vyko partizaninis karas, Katedros skliautus suvirpindavo įstabios giesmės, šv. Mišios.

1953 metų Verbų sekmadienį įvyko didelis koncertas, su operos solistais buvo atlikta D. Rossinio „Stabat Mater“. 1954 metais įvyko dviejų dalių religinės muzikos koncertas, atliktos J. Naujalia giesmės, P. Beinario „Kristus ir Jeruzalės moterys“, L. van Bethoveno oratorija „Kristus Alyvų kalne“.

Nukelta į 5 psl.

Sėdi: Martynas ir Skaistė Beinariai ir A. Beinaris

kėsi pas mamos sesers vyrą Izidorių Saboną, o Prancišką, „nusižiūrėdamas nuo brolio“, mokėsi savarankiškai. A. Beinaris pasakojo, kad tėvas, būdamas septynerių metų, bandė atkartoti bažnyčioje girdėtus kūrinius, vėliau išmoko giedoti Marijos valandas, gedulingas šv. Mišias. Pirmasis muzikos mokytojas buvo Vladas Zigmantas, o iš brolio Jono išmoko vargonuoti, todėl dažnai pavaduodavo dėdę Izidorių bažnyčioje. Tikrasis muzikos kelias prasidėjo 1938 m., kai Prancišką buvo pakviestas dirbti brolio padėjėju Žeimelyje. Čia susipažino su būsimu kompozitoriumi Juliumi Juzeliūnu, kuris suvaidino ypatingą vaidmenį jo gyvenime.

Taip 1939 m. rudenį prasidėjo dainavimo ir vargonų studijos Šiaulių muzikos mokykloje. Besimokant šioje mokykloje P. Beinaris vargonavo rytinėse pamaldose Šv. Jurgio bažnyčioje, vėliau Šv. Ignaco Lojolos bažnyčioje. J. Juzeliūno raginamas jis ne tik gilinosi į muzikos mokslą, bet ir pasinėrė į kūrybą. Pirmosios parašytos giesmės – „Iš nusvirusių šakelių“, „Gegužio Marijai“, „Štai Ji, paskendusi skausmuos“, „Tėve mūsų“, „Po kryžiumi“ ir kt. 1942 metais Jėzuitų bažnyčios choras, diriguojant J. Gaideliui, atliko jaunų kompozitoriaus giesmes ir dainas „Pieta“, „Gulbinėliai“, „Vai žydi darželis“, „Ak, neklauski“. Prasidėjus karui Šiaulių muzikos mokykla, kaip ir daugelis mokslo institucijų, buvo uždaryta, tad P. Beinaris

Renginio, skirto Pranciškui Beinariui, bendras vaizdas

Atkelta iš 4 psl.

1955 m. atlikta Th. Dubois oratorija „Septyni Kristaus žodžiai“. 1956 metais atliktas kitas stambus kūrinys – J. Haydno oratorija „Pasaulio sukūrimas“. Į lietuvių kalbą P. Beinaris išvertė G. Verdi „Requiem“, pakoregavo G. F. Händelio oratorijos „Mesijas“ S. Santvaro vertimą.

Nors P. Beinario dienotvarkė buvo pripildyta darbais ir darbeliais, tačiau jie nebuvo sovietinės valdžios laiminami: teko patirti persekiojimus, pažeminimus. Jis dėstė Kauno J. Gruodžio muzikos mokykloje, tačiau iškūstas dėl vargonavimo bažnyčioje, buvo atleistas. Vėliau gavo koncertmeisterio vietą Muzikiniame teatre, dirbo Kauno rajono „Medicinos darbuotojų profsąjungos klubo“ ansamblyje, vadovavo Pažaislio ligoninės darbuotojų chorui. Tačiau didžiausią duoklę atidavė savo numylėtam kūdikiui – vargonams: nuo 1965 m. iki 1991 m. buvo Kauno valstybinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Vitražo ir skulptūros galerijos vargonų derintoju. Būdamas absoliučios muzikinės klausos, turėdamas vargonininko darbo įgūdžius ir neregėtą darbštumą, P. Beinaris ne tik derino, bet ir remontavo Šiluvos, Linkuvos, Biržų, Rokiškio, Dotnuvos, Kėdainių, Zarasų, Garliavos ir kitų miestų bažnyčių vargonus. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1991 m. liepos 22 d. buvo atkurta „Katalikų Bažnyčios vargonininkų draugija“, kurios konsultantu tapo P. Beinaris.

Darbai ir kūryba ėjo pagrečiui: širdyje rikiavosi gaidos, glaudėsi viena prie kitos, persipynusios, išsiliesdamos į muzikinius opusus. Jis sukūrė „Mišias C-dur“ (1966), „Mišias Es-dur“, jos buvo atitinkamai pakeistos ir dar sukurto naujos lietuviškos Mišios, „Requiem“ ir kitos. P. Beinario muzikinėje kraitelėje yra kalėdinių, velykinių, skirtų Marijai ir kitų giesmių. Reikia pastebėti, kad daugelis jų ir šiandien skamba Lietuvos bažnyčiose. Popiežiui Jonui Pauliui II lankantis Kaune, Santakoje buvo giedamos „Ecce Socerdos Magnus“, „Aleliuja“ ir „Viešpatie, pasigailėk“.

Arnoldas, kalbėdamas apie savo tėvą, išryškino jo siekius – tarnauti Dievui, Tėvynei ir artimui. Cituojamose ištraukose iš laiško žmonai ir dienoraščių vėrėsi jo saulėta, taiki, Šv. Pranciškaus pasaulėjauta, džiaugsmingas pasaulėvaizdis. Tarsi iš mozaikos gabalėlių susidėliojo šviesus menininko, siekiančio palikti žemėje dvasinius turtus, kurie taurintų ir tobulintų pasaulį, paveikslas. „Jei būsiu menininku, prabilęs į žmonių širdis, jausiu atlikęs pareigą“, – rašė jis dienoraštyje. „Nustosi kūrybos – sudžiūsiu beprasmybėje“. Pats tubulėjo, daug skaitė, domėjosi pasauline muzika. Jis rašė: „Talentas, tai kibirkštis – gauta iš Dievo. Kuo kalta ugnis, jeigu ji neprižiūrima... užgęsta...“. Šalinosi triukšmingos viendienės muzikos, kitaip sakant, to, kas sukelia chaosą, destruktiją. Tik per tylą ir tyloje gali atrasti didžiausius lobius – gyvenimo prasmę. „Širdžiai reikia širdies ir artimo“; „Gera muzika – tai auksas“.

P. Beinaris muzikos pasaulyje paliko ryškius, neišdildomus pėdsakus: sukūrė per 220 giesmių ir 18 transkripcijų. Jo muzika ir dabar džiugina mūsų širdis. Andrius Vasiliauskas, įvykdes duotą P. Beinariui pažadą, džiaugėsi, kad ši muzika atgimė ir išėjo į pasaulį Maiironio namuose. Jis dėkojo likimui už šį talentingą žmogų, dėkojo už jam parodytą pasitikėjimą: „tikiu, kad, laikui bėgant, vėl atsiras ir kitų progų pasisemti įkvėpimo praėjusiu laikų ir tėvų, kurių jausmai buvo daug tikresni už mūsų, prisiminimų dvasia dvelkiančios Kauno Rotušės aikštės aplinkoje.“ □

Dar viena meno mecenatės Beatričės Kleizaitės-Vasaris dovana Marijampolei

B. Kleizaitė-Vasaris vėl pradžiugino meno mylėtojus

Algis Vaškevičius

Neseniai Marijampolės Beatričės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje pristatyta išskirtinė vieno kūrinio paroda – mūsų kraštiečio, žymaus Lietuvos skulptoriaus Vytauto Kašubos (1915–1997) skulptūra „Rūpintojėlis“. Tai ypatinga meno mecenatės Beatričės Kleizaitės-Vasaris dovana, kurią ji įteikė Marijampolei ir čia veikiančiai savo vardo menų galerijai. „Rūpintojėlis“ – jau 417-asis eksponatas, kurį padovanojo garsioji mecenatė.

V Kašuba gimė Minske, kur gyveno per Pirmąjį pasaulinį karą iš Lietuvos pasitraukę jo tėvai. Grįžusi į Lietuvą, šeima apsigyveno Liudvinave, o netrukus persikėlė į Marijampolę. Čia būsimasis skulptorius ir užaugo, mokėsi Rygiškių Jono gimnazijoje, po to perėjo į ką tik atsidariusią Marijampolėje amatų mokyklą ir 1934 m. baigė medžio drožimo klasę. Po metų, padirbėjęs skulptoriaus Juozo Zikaro dirbtuvėje, įstojo ir 1939 m. baigė Kauno meno mokyklą ir iš Marijampolės išvyko.

Sūduvos sostinėje dar yra išlikęs namas, kur gyveno dailininkas, senosiose miesto kapinėse palaidoti jo tėvai. Čia dailininkas prisimenamas, o B. Kleizaitė-Vasaris, nemažai su juo bendravusi ir gerai pažinojusi, yra padovanojusi Marijampolei įvairių skulptoriaus darbų, kuriuos meno mylėtojai gali pamatyti jos vardo galerijoje senamiestyje.

V. Kašuba geriausiai žinomas savo paminklu kuni-gaikščiui Gediminui, kuris stovi Vilniuje, Katedros aikštėje, tačiau mažiau kas žino, jog jis yra ne tik išpūdingų istorinių paminklų, medalių ir reljefų autorius, bet ir religinės skulptūros kūrėjas. „Rūpintojėlio“ skulptūra, dabar padovanojama ir eksponuojama Beatričės Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje, yra vienas ankstyviausiųjų religinės tematikos V. Kašubos kūrinių. Ji sukurta New Yorkke 1955 metais, tuo laikotarpiu, kai skulptorius kūrė skulptūras, reljefus, Kryžiaus kelio stotis Čikagos, Bostono, New Yorko, Washingtono bažnyčioms ir vie-nuolynams.

Įdomu tai, kad šios skulptūros gipsinį modelį Beatričiai Kleizaitėi-Vasaris perdavė skulptoriaus žmona Aleksandra Kašubienė. Mecenatė norėjo, kad gipsinis modelis taptų ilgaamžė bronzine skulptūra, ir Vilniuje ji buvo išlieta iš bronzos. Skaičiuojama, kad iš viso Lietuvos muziejuose, galerijose ir privačiuose rinkiniuose saugoma apie tris šimtus V. Kašubos kūrinių. Visi jie yra skulptoriaus šeimos ir jai artimų asmenų dovanos Lietuvai.

Pristatant naująją dovaną galerijai, kartu buvo pristatytas ir žymios Lietuvos menotyrininkės, monografijų apie lietuvių dailininkus Stasį Ušinską, Petrą Kalpoką,

V. Kašubos „Rūpintojėlis“ – dar viena mecenatės dovana Marijampolei

Vincą Grybą, Kazį Šimonį, Joną Rimšą autorės Nijolės Tumėnienės albumas „Vytauto Kašubos kūriniai Lietuvoje“. Ji yra sudariusi Vytauto Igno, Sofijos Veiverytės, Aloyzo Stasiulevičiaus ir kitų menininkų albumus. Dabar šį ilgą sąrašą papildo išsamus ir gausiai iliustruotas albumas apie skulptoriaus V. Kašubos gyvenimą ir kūrybą.

Naujajame albume „Vytauto Kašubos kūriniai Lietuvoje“ patalpintos visų kūrinių (skulptūrų, reljefų, piešinių, eskizų) nuotraukos, jis išsiskiria išsamiais informatyviais tekstais ir profesionalia skulptoriaus V. Kašubos kūrinių analize.

Pristatant „Rūpintojėlį“, apie V. Kašubą ir jo kūrybą bei „Rūpintojėlio“ istoriją papasakojo menotyrininkė, humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Menotyros katedros profesorė Rasutė Žukienė, o Marijampolės vicemeras Romualdas Makauskas, dėkodamas mecenatei B. Kleizaitėi-Vasaris už jos dovanas džiaugėsi, kad tiek puikių meno darbų dovanota Marijampolei.

Naująją dovaną B. Kleizaitės-Vasaris menų galerijoje Marijampolėje jau gali apžiūrėti visi norintys, o kartu galima pamatyti ir daug kitų čia eksponuojamų meno kūrinių, kuriuos padovanojo garsioji mecenatė. Galerijoje nuolat vyksta įvairūs meno renginiai, koncertai, parodos, kurių itin daug šiais metais, kai Marijampolė visus 2018-uosius yra Lietuvos kultūros sostinė. □

N. Tumėnienė pristatė naują albumą „Vytauto Kašubos kūriniai Lietuvoje“.

D. Micutienės nuotr.

Mecenatystės motyvas Valdovų rūmų festivalyje

Koncerto akimirkos.

Astrida Petraitytė

Jau ketvirtą kartą Valdovų rūmuose surengtas Marco Scacchi senosios muzikos festivalis. Tiesa, jis nėra galingos apimties – šįkart programą sudarė trys koncertai ir viena paskaita (apie Žygimanto Augusto dvaro liutnistą vengrą Valentiną Bakfarką).

Šis festivalis – tai tarsi jau ilgametę tradiciją turinčio Marco Scacchi'o festivalio Italijoje „atšaka“. Ir tai ne tuščia mūsiškių organizatorių užgaida: italas M. Scacchi ilgą laiką dirbo Lietuvos didžiųjų kunigaikščių dvare – grojo Žygimanto Vazos rūmų kapeloje, o valdant jo sūnui Vladislovui, tapo kapelmeisteriu. Gaila, kad dabar Valdovų rūmai savo tinklalapyje praneša tik festivalio programą, neprimindami jo intencijų – o juk tik žinant istorines aplinkybes, Scacchi'o sąsajas su LDK, festivalis įgyja tikrąją prasmę. Teko paieškoti pirmojo festivalio pristatymo, o čia randame tokią mūsų muzikos (ir bendrai kultūros) istorijai reikšmingą nuorodą: „Kadangi M. Scacchi mecenatas Vladislovas Vaza labai mylėjo Vilnių ir čia dažnai rezidavo, valdovo kapelos vadovas taip pat buvo dažnas svečias Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinėje. Manoma, kad būtent čia jis sukūrė operą „Elenos pagrobimas“ („*Il ratto di Helena*“, 1636), kuri laikoma šio žanro pradininke Lietuvoje, o taip pat ir kitas operas – „Andromeda“ („*L'Andromeda*“, 1644) ir „Apviltoji Kirė“ („*Circe delusa*“, 1648)“* Taigi Scacchi – mūsų pirmosios operos autorius!

♦ ♦ ♦

Pirmųjų festivalių koncertai netgi būdavo nemokami, šiemet bilietus teko pirkti – bet jie tikrai nebrangūs, senosios muzikos mėgėjų šios išlaidos neturėtų atbaidyti – gal netgi, priešingai, motyvuoti... Štai: įsigiję bilietus į klavesino recitalį, buvome atlikėjo Vilimo Norkūno „įšventinti“ į mecenatus...

Ne pirmąkartėjau į klavesinisto Norkūno, mokslus baigusio Zalcburgo „Mozarteum'e", koncertą – jo pasirodymai mane žavi ne tik muzikine meistryste, bet ir edukaciniu momentu: atlikėjas visad įveda į skambėsiančių kūrinių epochą, jų savytumą ir pan. Šįkart jo misija buvo ypatinga – pristatyti (ir žodžiu, ir muzikiniais kūrinių) naująjį Valdovų rūmų klavesiną, neseniai atgabentą iš dirbtuvių Vokietijoje. Nepaisant naujumo, klavesinas įvardijamas kaip istorinis neapolietiškas – mat yra tiksliai senovinio instrument kopija.

Svarbus, atlikėjo įvadiniame žodyje akcentuotas motyvas – mecenatystė. (Mums, klausytojams, „mecenatų“ statusas suteiktas, suprantama, tik simbo-

Klavesinu groja Vilimas Norkūnas, fleita – Ieva Baublytė

liškai.) Džiugi ir svarbi žinia: „Valdovų rūmų muziejaus užsakyta pagaminta instrumentą mecenavo Stefa Alšėnaitė-Urban (JAV), per Valdovų rūmų paramos komitetą JAV šio instrumento sukūrimą parėmusi tėvelio Stasio V. Alšėno atminimui (2017). „** Ištis net akį džiugino šis istorinis, prasmėmatniu piešiniu (regimu pakėlus dangtį) išdabintas klavesinas.

♦ ♦ ♦

Koncertas buvo skirtas itališkai XVI–XVII a. muzikai (nors įsiterpė ir „pašaliečių“ – štai Žygimanto Augusto dvaro liutnistą vengrą Valentino Bakfarko kūriny; atlikėjas pacitavo jo pakiliais žodžiais išsakytą dedikaciją Žygimantui Augustui). Žymiausias ir žinomiausias iš atliktųjų (greta Andrea Antico, Giovanni Gabrieli ir kt.), matyt, – Girolamo Frescobaldi (1557–1643). Šis vėlyvojo Renesanso ir Baroko pradžios kompozitorius yra ir J. S. Bachui įtakos padaręs.

Kaip priminė atlikėjas, itališką muzikavimą (ir ne tik) tradiciją į LDK „atgabeno“ Bona Sforca, Žygimanto Senojo žmona. Baroko epochos kompozitoriai, pasak Norkūno, palikdavę daug erdvės atlikėjui – ne visuomet net žymėta, kokiu instrumentu

kūriny turi būti atliekamas. Klavesino inauguracijai ir jo mecenatės pagerbimui skirtame koncerte išgirdome dar pora senovinių (atkurtų) instrumentų – Norkūnas kai kuriuos kūrinius atliko pozityviniais vargonais (štai G. Gabrieli nuskambėjo ir vienu, ir kitu instrumentu – bent diletantės ausiai vargonai skleidė „aptakesnį“, švelnesnį garsą, klavesinas – aštresnį). Atliekant Frescobaldį, Norkūnui išilgine fleita patalkino Ieva Baublytė.

Naująjį klavesiną dar teks jaukintis – prisipažino atlikėjas; kai kurios jo detalės (net iš paukščių plunksnų gamintos) dar „bręsta“. Bet ištis tą vakarą buvo proga patirti ir dėkingos nuostabos jausmą – koks puikus mecenatystės gestas! – ir pasimėgauti muzikos garsais, ir nusikelti mintimis į istorinės LDK didybės laikus...

*<http://www.valdovurumai.lt/aktualijos/pirmasis-tarptautinis-marco-scacchi-senosios-muzikos-festivalis#>. Wwj91h QQhA

** <http://valdovurumai.lt/lankytojam/renginiai/italiska-klavesino-muzika-lietuvas-valdovu-dvare#>. Wwk DQBQ QhA

Vasaros knygų skaitykla Lukiškių aikštėje

VILNIUS SKAITO!

Ieva Marija Mendeikaitė

„Vilnius skaito“ – tokiu pavadinimu šių metų gegužės 24 dieną vilniečius nustebino projektas, kurio dėka šalia Lukiškių aikštės po atviru dangumi įsikūrė mobili, nemokama skaitykla. Šis projektas ypatingas tuo, kad aplink pačią skaityklą skaitytojai galės atsisėsti ant greta sustatytų sėdmaišių, hamakų ar tiesiog ant vešlios pievutės ir džiaugtis knygų teikiamu malonumu. Tiesa, kadangi šis projektas veiks tik vasaros metu, projekto iniciatoriai ragina jį aplankyti būtent šio sezono metu ir pajusti pilną jo džiaugsmą, o tiems, kurie nespės, rudenį jį bus galima išvysti ir kitose Vilniaus miesto erdvėse, kadangi ši skaitykla kas mėnesį kelias vis į kitą aikštę ar skverą.

Šioje visiems atviroje knygų skaitykloje kiekvienas knygų mėgėjas galės atrasti ir nemokamai skaityti ne tik įvairaus žanro, bet ir specialiai literatūros gurmanų atrinktus sąrašus skaitinių, kuriuos vertėtų peržvelgti bent jau viena akimi. Taip pat renginyje bus galima rasti net per tūkstantį knygų, kurios bus suskirstytos į tam tikras temines lentynas, kad skaitytojui būtų lengviau susigaudyti bei pasirinkti sau patinkančią literatūrą.

Pagrindiniai renginio mecenatai ir didžiosios dalies knygų skolinčiai yra projekto partneris – Vilniaus miesto savivaldybės centrinė biblioteka, leidykla „Baltos lankos“, kurios dėka tarp lentynų bus galima išvysti ir naujosios literatūros atstovų, „Alma litera“, „Sofoklis“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, „Kitos knygos“ ir kiti. Būtent Vilniaus miesto savivaldybė teigia, kad ši skaityklos erdvė bus panaudota pilnam savo potencialui – įvairiems renginiams, susitikimams su rašytojais, pačios poezijos, prozos, literatūros skaitymams, knygų prista-

tymams ir kitiems su literatūros kultūra susijusiems renginiams.

Vilniaus meras Remigijus Šimašius taip pat dalijasi savo įžvalgomis: „Artėjančio 700 metų jubiliejaus proga Vilnius rengiasi tapti 'Pasaulio knygų sostine'. Toks titulas labai tinka daugiataučiam, atviram, draugiškam ir daug veidų turinčiam Vilniui. Mūsų miestas – daugelį amžių skirtingomis kalbomis ir pačių įdomiausių pasakotojų rašyta knyga. Skaityklos po atviru dangumi yra tarsi įžanga į „Pasaulio knygų sostinės“ projektą. Esu tikras, kad vilniečiai ir miesto svečiai pamils šią pramogą, kviečiu visus pasimėgauti vasara ir knyga pirmoje atviroje skaitykloje miesto centre!“; „Simbolinė diena iš tiesų atgijusioje Lukiškių aikštėje, staiga tapusioje demokratine erdve, kur galima gulėti ant žolės, kur takai veda ten, kur žmonės norisi. Ir šie takai šiandien veda į kultūrą, į jaukią knygų stotelę, kurioje ir prasideda tikrasis Vilnius. Kviečiu visus skaityti knygas čia, Lukiškių aikštėje, kuri tapo vilnietiškos dvasios išraiška. Aš pats į skaityklą atnešiau visą glėbį puikių knygų, kurių viena geriausių – R. Gavelio „Vilniaus pokeris“. Remigijaus Šimašiaus atneštas knygas taip pat papildė projektui neabejingi žymūs žmonės, tarp kurių galime išvysti ir nacionalinės Viktorinos laimėtoją, humoristą Paulių Ambrazevičių, ekonomistę Aušrą Maldeikienę, renginių režisierių ir vedėją Vytenį Pauliukaitį, aktorį Rolandą Kazlą ir kitus, kurie turėjo ypatingą galimybę - pažymėti tas knygas, kurias rekomenduoja skaityti, specialiu, jiems sukurtu lipduku, kad kiti susirinkę skaitytojai turėtų dar didesnį stimulą skaityti tam tikrus literatūros leidinius.

„Skaitykla yra dovana visiems miesto gyventojams ir svečiams – mažiems ir dideliems. Žmonėms, mylinčioms knygas ar dar tik pamilsiančioms. Įvairių tautybių žmonėms, nes bus literatūros rusų, anglų, lenkų, hebrajų, norvegų kalbomis. Skaitykla

bus atvira įvairių religijų atstovams, planuojame turėti visų pagrindinių religijų šventraščius: Bibliją, Torą, Koraną, Bhagavad Gita. Skaitykla taip pat bus labai draugiška šeimoms su vaikais, nes turime net kelias lentynas knygų vaikams ir jaunimui“, – teigė skaityklos organizatoriai. „Visą informaciją bus galima sekti projekto 'Vilnius skaito' 'Facebook' paskyroje, #VilniusSkaito, taip pat apie didžiausias skaityklos naujienas visą vasarą informuos projekto informacinis partneris tinklalapis 15min. Planuojame skaitykloje turėti naujienų lentyną, kurioje bus galima rasti karščiausias vasaros knygų naujienas iš leidyklų.“

Prieš sudalyvaudami šiame pirmą kartą Lietuvoje organizuojamam renginyje organizatoriai taip pat prime-

na, kad bus tam tikrų taisyklių, kurių laikytis kiekvienam, save ir knygą gerbiančiam piliečiui bus privalu: „Skaitykloje bus galima nemokamai skaityti knygas visą dieną, tačiau už skaityklos ribų knygas nešėti griežtai draudžiama. Taip pat skaitykloje nebus galima valgyti. Kavai ir gaiviesiems gėrimams draudimų nebus. Skaityklos sėdmaišiai bei kiti baldai pirmiausia bus skirti skaitantiems žmonėms, o ne norintiems naršyti telefonuose ar dirbti kompiuteriais. Knygas visada bus prašoma grąžinti skaityklos darbuotojui į rankas.“ Taip pat reiktų paminėti, kad skaitykloje tiems, kas norės panaršyti po internetą, Wi-Fi, deja, nebus, nes organizatoriai griežtai pasisako už tai, kad skaityklos tikslas – knygų skaitymas, o ne naršymas internete, kadangi naudotis internetu galima ir kitose vietose.

Ir nors įkvėpimas šio projekto organizatoriams atėjo iš panašių projektų Austrijoje ir Vokietijoje („Stad-Lesen“ – skaitantis miestas), kuriuose šis projektas užgimė prieš dešimt metų, tačiau itin aktyviai vyksta ir iki šiol, puikiai susitapatindamas su didžiųjų didmiesčių panorama. Būtent ir iš Vilniaus organizatoriai tikisi tokio paties pasisekimo ir ilgametės tradicijos skaitant knygas. Kuo daugiau skaitančių, tuo geriau ir miestui, ir vilniečiams, ir visiems aplinkui. □

Kultūros kronika

Gegužės mėnesį Lenkijoje plačiai pristatyta Lietuvos kultūra ir menas. Gegužės 19 d. Tarptautiniame teatro festivalyje „Kontakt“ Torūnėje pasirodė Lietuvos nacionalinis dramos teatras, kuris pristatė lenkų režisieriaus Łukasz Twardowskiego režisuotą „Lokį“ – net keturiais „Auksiniais scenos kryžiais“ šiais metais Lietuvoje apdovanotą spektaklį. Tarptautiniame dizaino festivalyje „Łódź Design Festival“ atidaryta Lietuvos ir Lenkijos dizainerių Julijos Janulaitytės ir Agnieszkos Bar dizaino paroda „Mes“, praėjusiais metais pristatyta ir Vilniuje. Lenkijoje taip pat pristatytas ir Lietuvos kinas: parodytas Mindaugo Survilos filmas „Sengirė“ ir Sergejaus Kudriašovo filmas „Aš turiu papasakoti“. Bielsko-Biala mieste parodytas Klaipėdos Lėlių teatro spektaklis „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“, kurio scenarijaus autorė, režisierė ir dailininkė yra Gintarė Radvilavičiūtė. Tarptautiniame muzikos festivalyje „Probalтика“ koncertavo Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras ir solistė Dalia Kuznecovaitė.

Gegužės 22 d. prasidėjo porą savaitių truksiantis Baltijos šalių kultūros festivalis Paryžiaus Orsė muziejuje. Festivalio atidarymo dieną surengtas įspūdingas Baltijos šalių kultūrą reprezentuojantis „Cremerata Baltica“ ansamblio ir Estijos Filharmonijos kamerinio choro koncertas. Lietuvą atstovavo jauna, talentinga, Paryžiaus nacionalinės konservatorijos absolventė Aistė Baliunytė. Orsė muziejuje bus surengtas Baltijos šalių chorų koncertas, vyks originalus muzikinis projektas „Bal Elecyto-balte“ su Alina Orlova, o gegužės 29 d. muziejaus auditoriume vyko pianistės Mūzos Rubackytės koncertas.

„Ant tėvelio dvaro sakalai krypavo...“

Kauno soboras dabar

Romualdas Kriaučiūnas

Taip prasideda lietuvių liaudies daina, sukelianti nostalgiskus jausmus tautos praeičiai. Tačiau dabar mano dėmesio centre yra šių laikų maitvanagai arba pesliai, ratu besisukinėjantys virš Lukiškių aikštės. Lukiškių aikštės sutvarkymo projektas prasidėjo 1999 m. Prieš penkerius metus paskelbtą konkursą laimėjo Rolando Paleko „Ramybė“. Buvo ir kitų konkursų. Žiniasklaidoje nubangavo „Ramybė“, prajojo „Vytis“, tarsi šmėkla pasirodė partizanų bunkerio siena ir viskas šiek tiek apsiraminio, bet aikštė liko plyna.

Vienintelė konkreti ir teigiama žinia yra ta, kad kovotojams už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę 2018 m. liepos 6 d., Mindaugo karūnavimo dieną, prie Kauno pilies pieštu stos „Vytis“. Tai tas pats Vytis, pavarytas iš Lukiškių aikštės. JAV LB Krašto valdybos pranešime sakoma, kad Vytis bylos saviems ir pasauliui apie mūsų pagarbą vyrams ir moterims, kurių dėka Lietuva šiandien laisva. „Vytį nuliesim, pastatysim ir jam Kauno pilies aplinką paruosim iš aukų, kurios plauks iš viso pasaulio“, – skelbiama 2018 m. kovo-balandžio mėn. „JAV LB naujienose“. Sveikintinos pastangos iš Lukiškių aikštės išjodintam Vyčiui surasti pagarbą vietą Kaune!

Prieš keletą metų virš Vilniaus Žaliojo tilto kurią laiką sukinėjosi gal tie patys maitvanagai. Atkūrus nepriklausomybę prasidėjo diskusijos dėl tarybinės propagandos simbolių – keturių skulptūrų – nukėlimo. Perkėlimo šalininkus stabdė gana neigiamas visuomenės požiūris. 2010 m. apklausos duomenimis, daugiau nei pusė teigė nepritarą skulptūrų nukėlimui. Tik 2015 m. Vilniaus savivaldybės sprendimu skulptūros buvo nukeltos, remiantis prasta jų būkle ir galimu pavojumi praeiviams. Klausimas dėl jų grąžinimo atidėtas neribotam laikui.

Buvo siūlymų tas Žaliojo tilto skulptūras perkelti į Grūto parką. Mažai bekalbama apie tą parką, nors jam steigiantis buvo sukelta daug aistrų ir susipriešinimo. Wikipedia šaltinyje skaitome, kad tame parke yra įrengta sovietinio realizmo dviasia su kurtų tarybinio laikotarpio veikėjų skulptūrų ekspozicija. Parko steigėjas – Viliumas Malinauskas. Parkas atidarytas 2001 m. Netrukus po atidarymo ir man teko ten lankytis, nors tuo nepaklausau bene Pasaulio Lietuvių Bendruomenės nutarimui tą parką boikotuoti. 2006 m. Grūto parkas, bendradarbiaudamas su ekspertais iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro, įsigijo profesionalią audiogidų įrangą audioekskursijoms lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, rusų ir lenkų kalbomis. Netrukus po to Grūto parkas tapo už-

sienio turistų daugiausiai lankoma vietoje Lietuvoje.

Praėjusių metų pabaigoje Seimo nariai iš Tėvynės Sąjungos – Lietuvių krikščionių demokratų partijos pasiūlė įstatymo projektą, įpareigojantį pašalinti viešus objektus Lietuvoje, kurių pavadinimas ar turinys propaguoja komunizmą ar kitą totalitarinę santvarką. Tokių objektų Lietuvoje dar gali būti apie 150–160. www.15min (2017.12.07) sudarė sąrašą 10 sovietinę armiją ar sovietinius partizanus pagerbiančių paminklų, esančių miestų centruose ar kitose gerai matomose vietose: „Vėliavnešiai“ Ukmergėje; paminklas sovietų kariams Biržuose; Amžinosios ugnies obeliskas Šiauliuose; Šalčininkų paminklas tarybiniais kariams; sovietinis paminklas „nežinomam kariui“ Visagine; paminklas Miroslovo kaime prie Alytaus; paminklas sovietų kariams Raudonėje; paminklas sovietiniams kariams Palangoje; paminklas tarybinės armijos kariams Neringoje; paminklas tarybiniais kariams Žasliuose. Tai tik dešimt iš galimų objektų, vertų maitvanagių dėmesio.

Neseniai spaudoje skaičiau, kad buvo paskirta gana kukli pinigų suma Kauno šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčios remontui. Ten teko lankytis dar sovietų okupacijos laikais. Tada iš vidaus sienos jau trupėjo, reikėjo pagalbos. Spėju, kad praėjus tam tikram laikui viskas buvo suremontuota, sutvarkyta, bet laikas daro savo. Ši bažnyčia stovi Kauno naujamiestyje, rytinėje Laisvės alėjos dalyje, specialiai suformuotos aikštės centre. Mano mėgėjiška nuomone, tas pastatas visai apylinkei teikia orumo ir yra mielas akiai. Pasirodo, kad įrengus Kauno tvirtovės gynybinius fortus 1888–1891 m. šiame rajone iškilo ištisas kompleksas administracinių tvirtovės pastatų. Buvo suplanuotas stačiatikių soboras, išreikšiantis prabangą ir oficialumą. Pasirinkta bazilikinės šventyklos forma turėjo sušvelninti konfesinį priešišumą ir priminti bendras krikščionybės ištakas. 1895 m. pastatas konsekruotas šventųjų apaštalų Petro ir Povilo soboru. Tačiau 1919 m. soboras buvo pripažintas valstybės nuosavybe, perduotas Kauno karinei įgulai ir tituluotas šv. arkangelo Mykolo vardu.

Ką tik baigiau skaityti Gedomino Kulikausko knygą „Lietuvio kodas – Įpročiai ir būdas senovės lietuvių prieš 100 metų“ („Tyto alba“, Vilnius, 2018). Paskutiniame knygos skyriuje pirmą kartą sužinojau apie tarpukario aistras dėl Kauno soboro – nugriauti ar pa-

likti? Pirmą kartą taip pat susidūriau su žodžiu „soboras“. Pasirodo, kad soboras yra svarbiausia stačiatikių cerkvė, katedra. Šis knygos skyrius pradamas pastaba, kad šių dienų Lietuvoje laužytos ietys dėl sovietinių Vilniaus Žaliojo tilto skulptūrų, o tarpukario Kaune panašūs ginčai virte virė dėl okupacinės carinės valdžios palikimo pačioje miesto širdyje. „Vieniems atrodė, kad pakanka jį pervadinti į Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią ir perduoti Kauno karinės įgulos žinion. Kiti norėjo statinį suldyti su žeme“, – aiškino Gediminas Kulikauskas. Pasirodo, kad nugriauti reikalavo kairieji valstiečiai. Yrantis pastatas pradėjo kelti rimtą pavojų praeiviams, lankytojams ir maldininkams. 1929 m. pasklido žinia, kad soborą netrukus griaus. Valstiečiai liaudininkai paskelbė, kad tegalima tik džiaugtis soboro, to niūraus carizmo laikų paminklo, nugriovimu. Soboras nėra koks nepaprastas architektūros meno kūrinys. Jis „gadina geriausios miesto centro vietos išvaizdą. Jis, tarytum, slegia Laisvės Alėją savo sunkia mase, pastoja jai kelią. (...) riogso lyg kažkokia tamsi carizmo šmėklų piliis“ (psl. 401).

Soboro gynėju tapo tautininkų partijos leidinys „Lietuvos aidas“, teigdamas, kad šventyklos sunaikinimas jokių būdu iš mūsų istorijos neišbrauks rusų priespaudos laikų. „Tad net nemalonus paminklas geriau telieka paminklu, į kurį žvelgdami lietuviai dar karščiau vertins savo iškovotą laisvę. Juolab kad griauti teapsimoka tada, kai gali nugriauto vieton pastatyti ką geresnio“ (psl. 401). Po maždaug 90 metų spaudoje skaitome, kad netrukus Kauno Igulos bažnyčia bus iš pagrindų atnaujinta. Šiomet numato-ma pradėti soboro fasado, stogo ir pamatų tvarkymą. Planuojama, kad visi darbai kainuos iki 1.8 mln. eurų.

Pabaigai – pora nuomonių, kad ir netiesioginių, apie rašinyje paminėtus reiškinius ir galimybes. Egidijus Aleksandravičius LRT radijo laidoje (2018.01.12) Rimui Bružui aiškino, kam istorija reikalinga žmogui, kasdienybėje su ja neturinčiam didelio sąlyčio. „Tam, kad sugrąžintų mūsų gyvenimui prasmę. Pasakysiu filosofškai, nors manau, kad tai gali sprasi bet kas. Jei įsivaizduojame, kad savo metus ir dešimtmečius leidžiame tik tam, kad patenkintume daiktinius siekinius ir žemiausius buitinius interesus, kažkada turėsime pajusti tuštėjimą. Gal su tuo susijęs mūsų nelaimingumas – nes nutrūkome nuo tradicijos, tikėjimo ir pasitikėjimo. Mes pamiršome savo senelius ir protėvius, nebežinome jų vardų, nežinome, ką jie veikė vienu ar kitu metu. Liovėmės vertinti žinias ir žingeidumą, bet dėl to netapome laimingesni“. O kokia jo nuomonė apie paminklų projektų debatus? „Tai socialinės psichozės pavidalą įgyjantys reiškiniai“, – diagnozavo VDU istorijos profesorius.

Paskutinį žodį palikau prezidentei Daliai Grybauskaitėi. Prezidentės spaudos tarnybos pranešime, atnaujintame 2018.02.07, ji sakė: „Lietuva – inovatyvi, moderni valstybė, todėl daugiau žiūrėjime į ateitį, mažiau grėžkimės į praeitį. Mažiau ginčymės ir muškimės dėl praeities. Na, koks skirtumas, koks paminklas? Galvokime apie tai, kokią Lietuvą sukursime, kokia ji bus. Praeitį gerbti reikia, prisiminti reikia, ginčytis, draskytis, konfliktuoti – tikrai nereikia“. Nenuostabu, kad virš prezidentūros rūmų maitvanagių nepastebėta. □

Kauno soboras tarpukariu